

Přísluvečné určení příčiny v současné francouzštině: popis, postavení, funkce. Srovnání s češtinou

(FF JU České Budějovice, 2014)

Analýza přísluvečného určení příčiny, kterou provádí K. Bešťáková, má komplexní syntaktický charakter – všímá si zejména možných postavení, kolokability a je doplněna o kontrastivní aspekty.

Úvodní část práce je věnována vymezení základních pojmů, jako je kauzalita a její ontologický statut, jazykové ztvárnění příčinných vztahů či syntakticko-sémantické uchopení tzv. přísluvečného určení. Diplomantka vychází z relevantních zdrojů francouzské a české provenience, které dokáže správně interpretovat a dokonce i fundovaně porovnat. Ve shodě s recentními zdroji poukazuje na možné valenční zapojení přísluvečného určení, přičemž si je vědoma toho, že případný valenční či nevalenční statut je třeba odlišit od tzv. intrapredikativního a extrapredikativního postavení přísluvečného určení.

Dále si všímá konkrétně přísluvečného určení příčiny a na základě odborné literatury uvádí možnosti jeho jazykového ztvárnění. Věnuje se i složitým vztahům mezi argumentací a kauzalitou, přestože tyto jsou pro účely její vlastní práce sekundární. Zvláštní stať věnuje otázce aktuálního členění a slovosledu. Zde musím konstatovat určitou desinterpretaci problematiky: jestliže na str. 47 správně definuje pojem subjektivní a objektivní pořad (určen podle relativního pořadí členů s různým stupněm výpovědní dynamičnosti), v konkrétních případech ovšem neužívá principu správně, když např. na str. 42 tvrdí, že „Když přemístíme PUP, které se zpravidla nalézá v rematické části, do části tematické, změníme tím jeho postavení z objektivního na subjektivní neboli příznakové“. Subjektivní pořad je ten, který klade téma na konec výpovědi (a vice versa réma na začátek), nikoli ten který aktualizuje příznakové postavení (určujeme-li příznakovost podle frekvence aktualizace nějaké struktury).

Z formálního hlediska: téma a réma jsou genus neutrum. Na str. 27 a 28 jsou téměř totožným způsobem uváděny informace, které se již vyskytly v předchozích státech.

Praktické analýzy provádí K. Bešťáková pomocí korpusu InterCorp. Vyhledává výskyty celkem 10 předložkových přísluvečných určení příčiny – vzorek byl vybrán na základě jednoznačnosti předložkové vazby vzhledem k příčinnému významu. U všech výrazů použila K. Bešťáková jednotný testovací postup, který jí umožnil provést relevantní srovnání typů výskytů u všech zkoumaných výrazů.

K Bešťáková si všímá, ve shodě s cílem své práce, především postavení zkoumaných předložkových výrazů. Velmi dobře se vyrovnává s omezeními, která vyhledávání v korpusu kladou na podobný typ analýzy (typicky interpunkce v okolí přísluvečného určení). Z analýzy vyplynula korpusově neproblematicky dohledatelná postavení předložkových přísluvečných určení příčiny: na začátku výpovědi oddělené od zbytku výpovědi čárkou, v postverbální pozici neoddělené čárkou a v postverbální pozici oddělené čárkou a zakončené tečkou. Korpusově problematické postavení byl typ „oddělené čárkou v levém i pravém kontextu“. Tento typ je totiž jednak nejednoznačný z hlediska AČV (viz příklad 62/11, kde je součástí tematických složek oproti 62/13, kde je součástí rematických složek), jednak může korpusový dotaz vyhledat i případy (naštěstí velice ojedinělé), kdy je čárkami oddělené přísluvečné určení prvním, tedy iniciálním členem souvětne vázané věty. Diplomantka si je rizika vědoma a příklady interpretuje s ohledem na tato omezení. Správně pak dohledaným výskytům

přisuzuje statut v rámci AČV: iniciální postavení je tematické, v postverbálním postavení neodděleném čárkou je příslovečné určení příčiny typicky vlastním rématem a v postverbálním postavení odděleném čárkou představuje příslovečné určení de facto samostatné, sekundární réma. Zde nabývá na významu kontrastivní analýza, která ukazuje, že v některých případech, v nichž je ve francouzštině příslovečné určení oddělené čárkou, je v české verzi toto příslovečné určení vyjádřeno samostatnou výpovědí (viz recentní výzkumy tzv. *constituants détachés* ve francouzské syntaxi). Na některých místech by bylo zajímavé porovnat podrobněji statut jednotlivých konstituentů v české a francouzské verzi, např. na str. 53 se v české verzi vyskytují rematizující výrazy *tam*, kde fr. respondentem je přísl. určení v iniciální pozici. Zajímavá by byla i hlubší analýza funkce adverbíí, která mnohdy předcházejí přísl. urč. v postverbální, čárkou oddělené pozici (např. str. 86). Doporučil bych rovněž rozlišit (alespoň v celkovém grafu) skutečnou iniciální pozici od vazby „*c'est ... que*“, neboť ta má z hlediska AČV zcela opačnou funkci.

Diplomantka provádí i velmi náročné analýzy sémantického typu substantiva, které následuje za předložkou. I když by bylo lze polemizovat se zařazením některých substantiv do té či oné třídy, celkově lze s klasifikací souhlasit a tvrdit, že příslušné analýzy představují zajímavý materiál pro eventuální další využití. Vážnější výhradu bych měl proti řazení výrazu *traité* mezi stavová substantiva (str. 155).

Hodnotná jsou i procentuální vyjádření zastoupení jednotlivých předložkových příslovečných určení v různých typech textů. Zde by rovněž bylo vhodné „surové“ procentuální údaje vztáhnout na relativní frekvenci jednotlivých typů textů v korpusu.

Pro potřeby obhajoby kladu dotazy:

- a) jak vysvětlujete vysokou frekvenci spojení s *étant donné* na začátku věty?
- b) jak vysvětlujete absenci výskytu předložkových syntagmat s *étant donné* a *par suite de* ve vytýkací konstrukci *c'est ... que* ?

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit známkou **výborně**.

V Českých Budějovicích dne 11. ledna 2015

doc. PhDr. Ondřej Pešek, Ph.D.

